

«Si el llibre crema, no l'apagueu»

M'han demanat des de Can VilaWeb que us posi a la pantalla (ep!, amb el vostre permís) un tast de la meua memòria d'en Manuel de Pedrolo, just a manca de nou dies de commemorar-ne el quinzè aniversari del seu traspàs.

La personal relació amb en Pedrolo, a banda de la lectura impacient de les seues obres, començà arran de l'edició (per obtenir fons d'ajut) del *Calendari 1978* de Socors Català, l'organització de solidaritat amb els patriotes catalans empresonats o perseguits, nascuda als inicis del transfranquisme: el calendari duia en cada full una il·lustració i un poema de coneguts artistes i escriptors catalans. Per això en Josep Espunyes, també escriptor i estudiós dels mots i amic comú, s'encarregà de demanar-li el poema a en Pedrolo; al recollir-lo (tardor del 1977) vaig trepitjar per primer cop el pedrolià i atapeït despatx del barceloní Carrer d'en Calvet, núm. 9.

Aquella primera visita em va impressionar. Com podia, en aquell reduït espai, produir tanta de bona i diversa literatura i, a més a més, traduir la dels altres? Pedrolo, al llarg de la seua fecunda vida d'escriptor, s'obligà a escriure —amb la seua Olimpia— tants fulls al dia cada dia de l'any, i això que durant molts anys no pogué publicar-ne ni un de sol de full! En el moment en què em féu entrar al seu despatx, al damunt de la taula hi tenia les galerades (proves d'impremta) d'una traducció i l'original mecanoscrit al costat. La conversa se centrà en el seu interès per la situació dels joves catalans fugits als quals, un ex governador civil franquista de Barcelona i que aleshores era ministre de l'Interior, Rodolfo Martín Villa, havia retirat feia uns quants mesos l'amnistia a què tenien dret i retirada amb menys raó encara, perquè no havien estat ni jutjats.

Cinc anys després, a iniciativa de la TIEI i els CPCC, vaig publicar-li a en Pedrolo —el 1982, suara amb el segell de la creada el 23 de febrer del mateix any editorial *El Llamp*— una joia del dietarisme polític contemporani: les *Cròniques colonials*, tretze articles apareguts al *Diario de Barcelona* entre l'octubre de l'any del cop d'estat i l'abril següent, l'any de la Loapa, és a dir, el període que abasta la crisi més dura que patí la incipient i —en vistes del resultat— suposada democràcia espanyola, però sobretot contra les nostres aspiracions d'obtenir un major autogovern amb l'objectiu de la Independència de Catalunya.

El dijous 23 de febrer del 1984 traguérem al carrer el núm. zero de la revista bisetmanal *El Llamp* (aleshores ja havia tancat *Canigó*, revista dirigida per l'escriptora Isabel-Clara Simó, i sortia a València el setmanari *El Temps*). Com aquell qui no vol la cosa, però talment hi hagués una consigna —un suau xiuxiueig—, per aquella època començaren a aparèixer pel nostre despatx editorial personatges rellevants de la cultura i el pensament catalans. Un dia

qualsevol se'm presentà en Joan Oliver qui, malgrat haver viscut molts anys a prop d'on érem, ja s'havia traslladat a la Travessera de les Corts; des de la seua primera presentació al despatx ja em vaig fer amb una reserva de fluorescents perquè, quan hi entrava en Pere Quart de Catalunya, un parell se n'esmicolarien de ben segur: «llamp de llamps, rellamps i trons!» era el seu bon dia, tot agitant per damunt de la seua blanca testa el gaiato i ja hi érem, a les fosques. En Miquel Ferrer Sanxís, en Josep Miracle, n'Heribert Barrera, en Domènec de Bellmunt, n'Eladi i els dos Josep Maria Murià, en Jaume Aymà, n'Antoni Malaret i els del FNC, en Joaquim Ventalló, en Josep Carner Ribalta, n'Eduard Palanques i na Cassandra Mestre, en Francesc Vicens, na Renada-Laura Portet, en Jordi Arbonès, en Marc-Aureli Vila, en Josep Torra Aran, en Francesc Ferrer Gironès, en Gonçal Castelló, en Frank Dubé, n'Albert Jané, en Josep Serra Estruch, en Nunyes Roig i els que encara hi eren del Complot de Prats de Molló (... i d'altres no tant joves!), n'Ortega Monasterio, en Josep Planxart i els d'Estat Català, en Víctor Castells, en Santiago Pey, els de Catalunya Lliure, els de l'MDT, els de la JNC, i molts d'altres, a més a més dels fidels col·laboradors, que no acabaria amb cent línies més... tothom qui ho volia entrava per la porta que mai no era tancada quan jo hi era; del professor Carles M. Espinalt en tinc la còpia de la caricatura que li dedicà a Pedrolo per a la revista *Ressò* (1951), amb uniforme napoleònic i el sabre a la mà, i aquest peu: «És un soldat de zel que ingressarà a l'_Ariel_'».

D'entre la gent desconeguda de llavors, sovint passava una noia «retro» (anava deixada i vestia com els hippies dels seixantes) que arrossegava una menuda xiqueta amb una mà i un feix de carpetes plenes de papers sota de l'altre braç. Ningú no en sabia gairebé res però aviat enfilà el camí dels afalacs i la fama gràcies a una, siguem amables, «casualitat». Pilar Rahola, que així es deia la ignota i jove mare, fou requerida per la Presidència de la Generalitat de dalt pel fet de voler conèixer i ajudar a qui havia publicat a *El País*, un diari estranger amb edició a Barcelona, una ferotge, sense fonament i maldestra crítica a la persona i a l'obra de Manuel de Pedrolo. Fixeu-vos què de fàcil era —i per desgràcia això no ha canviat sinó que encara es dóna més— accedir a les menjadores oficials: només cal insultar a qui desplau al manaire de torn. Quants d'inútils llepaculs ocupen llocs del tot immerescuts per blasmar a Pedrolo o a d'altres insubornables com ell!

En Manuel de Pedrolo tenia el costum, als matins, de trepitjar els carrers i sentir el batec de la capital de Catalunya. Sortia de casa, a tocar de la Plaça de Francesc Macià i s'arribava, caminant, fins a la Plaça d'Eivissa (a Horta), per exemple. En aquest trajecte, atès que a l'anada passava per la Travessera de Gràcia, en creuar el Carrer Gran de Gràcia —si li abellia— també em visitava, de primer escadusser (més que altra cosa ullava el llòbrec escenari, em sembla que li agradava la posada en escena) i, amb els anys, més procliu i amb menys pressa per marxar. Malgrat la meua insistència en demanar-li què feia, què

escrivia, sempre s'ho manegava per centrar la conversa en «la qüestió»: no podia ser altra que Catalunya!

Un dia de finals del 1984 m'aparegué un missatger amb un voluminós envelop. No hi havia remitent i el vaig obrir, un sobre més petit amb una carta adreçada a mi i una pila de fulls de color groguenc que em recordaven alguna cosa que havia vist i que, en aquell moment, no sabia ben bé on... A resultes d'aquesta anònima tramesa, pel Sant Jordi del 1985 editarem els *Quaderns d'en Marc* (dins la Col·lecció «La Cuca al Cau»), la novel·la eròtica original en llengua catalana més reeditada. En una visita d'en Pedrolo, poc abans de la Diada del Llibre, em va plaure fer-li a mans un exemplar del primer volum dels *Quaderns*. Llavors, a l'instant, me'n vaig recordar, ell mateix m'ho havia contat quan, aquell llunyà 1977 vaig ser per primera volta al seu pis: des de que havia perdut l'original d'una novel·la que usava —ara seria anacronisme prehistòric— d'un paper especial que, tot picant l'original amb la màquina d'escriure, alhora se'n feien dues còpies en una mena de paper molt fi que duia entreposats dos fulls de paper carbó d'un sol ús. Les còpies eren del mateix color groc que les que tenia aquell dia al damunt de la taula al costat de les galerades i també —quina troballa!— l'anònim original dels *Quaderns d'en Marc*.

La sorpresa em deixà mut i en Pedrolo, el tenia al davant amb l'exemplar que li acabava de lliurar! em fitava directe als ulls, interrogant-se «què li passa ara a aquest? sembla que hagi vist el fantasma del Carrasclet, un seu avantpassat». Doncs no, pensava jo, no m'hauria causat cap paüra aquell rebesavi del rebesavi de la meua rebesàvia. Llavors li ho vaig soltar: has estat tu! Que no, no hi hagué manera de fer-lo confessar, fins i tot em demanà la carta que acompanyava l'original i, després de llegir-la i rellegir-la em digué: «doncs això, el que s'hi diu a la lletra». I no el vaig treure d'ací; li diguí que si el paper, que si l'estil, que si el tema, res de res.

No gosaria, com sí que ho fa la Institució de les Lletres Catalanes al seu *Qui es qui*, de posar a la llista de l'obra escrita per en Manuel de Pedrolo els *Quaderns d'en Marc*, perquè ell sempre m'ho negà. Però si algú em demanés la meua opinió, diria que al meu entendre sí, tot m'indica que n'era l'autor. En aquest punt, a qui n'hem de fer de cas?

Després del primer quadrimestre del 1987 la revista *El Llamp* la vaig tancar de pura inanició, i no per manca de lectors ni de subscriptors, ans per la constant sagnia, cada dos dijous, dels minsos recursos financers de l'editorial. Allò fou la primera ruïna, encara no deu anys més tard s'esdevindria la segona i, per ara, definitiva amb el tancament de la mateixa editorial. Malgrat tot la gent seguia apareixent, uns per condolir-se'n, d'altres per animar-me, en fi, tothom amb ganes de reprendre. Com és natural, en Pedrolo tampoc no ens abandonà en la dissort.

Parlant de llibres i d'escriptura, de grafomania i de gèneres, a les acaballes del

1988, se m'acudí una agosarada idea i, en la mateixa conversa li ho vaig proposar. Li diguí, que te'n semblaria de fer uns plecets per als amics i els més fidels lectors, només amb coses teues? En aquella època corria la brama, encara ho veig escrit çà i llà, que en Pedrolo havia deixat d'escriure. Essent com era, ni s'immuntava ni responia a no ningú; ell a la seua. Vaig insistir-hi, ho enviaríem per correu, trimestralment per exemple, i seria com uns fascicles, com els col·leccionables que acompanyaven els diaris i les revistes de les primeres dècades del segle xx; l'única restricció és que només hi hagi obra teua, tot, prosa, poesia —i poesia visual!—, teatre, assaig, caricatures i dibuixos (faceta artística d'en Pedrolo desconeguda per molta gent), etc.

Li va plaure la idea, amb tot em demanà una proposta més tangible. El vaig entendre, sabia què volia; molts diumenges s'allargava fins al Mercat de Sant Antoni a remenar entre els llibres de vell, era una debilitat. Sempre trobava allò que li interessava. No vaig perdre el temps, una visita al tipògraf i, dues setmanes després ja tenia unes proves fetes amb el rodet. A en Pedrolo, i en això coincidíem, li agradaven els llibres, sobretot a la manera de sempre, la tipografia. A l'altre dia que tornàrem a veure'ns ja li tenia preparats uns fulls de prova, en realitat a l'hora de la veritat, s'imprimiria un plec de setze i es trametria verge, sense guillotinar, imprès damunt de paper de molt bona qualitat. La publicació es deia *Calvet 9* i duia al peu el lema de «Plecets de Pedrolo».

El dia que li vaig mostrar la prova em dugué uns texts, la «Presentació», uns aforismes «A l'atenció dels lectors» —un d'aquests és el títol que encapçala_, un text estripat «No tren/ /queu el fil» i un dibuix d'un cul «Les confusions interessades». En aquesta ocasió em semblà abatut, sabia que era malalt i que l'havien d'obrir, però no era per aquesta raó el seu pessimisme. Es tractava que estava molt empenyat amb la TV3 i quins l'havien estafat amb la versió seriada del *Mecanoscrit del segon origen* (que és el llibre en català més venut de tots els temps), i no per qüestió de diners que n'hauria hagut d'obtenir molts més, sinó per la pèssima qualitat de la producció i de la versió final projectada a la petita pantalla (de desgraciar una obra cabdal en diuen «adaptació», i es queden tant amples!).

Trigava a deixar-se veure aquest cop. L'havien operat i li van llevar més d'un òrgan, la convalescència, feixuga, s'allargà. Finalment un bon dia, com si el temps no hagués transcorregut, per fi li vaig poder mostrar les noves proves dels seus «Plecets» amb els darrers texts que m'havia lliurat. Un franc somriure il·luminà la cara amiga que, i no he sabut mai perquè, em recorda sempre la del president Companys. Em contà que havia deixat d'enviar, perquè ja no eren ben rebuts, al diari *Avui* els articles del nou dietari polític que es publicava com a llibre amb el títol de *Cròniques d'una ocupació*. M'explicà també fil per randa totes les maleses a què l'havien sotmès i, per dins, les meues llàgrimes invisibles degotaven per ell i per mon pare, mort ja feia cinc anys de la

mateixa malaltia, del maleït càncer. Em féu saber que enllestia un nou text, una mica verd, que duria el títol d'*Obres púbiques* (no deien i diuen que feia anys que no escrivia?!) —premonitori, foscos i acollidors túnels els quals, dels orgasmàtics espasmes, s'esfondren en soterrades esllavissades...—. El nostre comiat no em semblà que fos el darrer en vida seua.

El dia 26 de juny del 1990 en Manuel de Pedrolo se'ns morí, tant *inconvenient* com ho havia estat tota la vida segons els seus oportunistes detractors. L'endemà, després d'una enfebrosida recerca més pròpia d'un experimentat detectiu, quan em vaig presentar al nínxol núm. 2186, al capdamunt del barceloní Cementiri de Montjuic, ja feia uns minuts que la seua muller Josefina Fabregat i la seua filla Adelais havien marxat. M'hi vaig quedar una bona estona, sol, palplantat, esmaperdut i encara atònit per la sobtada desaparició de l'amic i mestre, amb el cervell bullent en recerca de la resposta.

A la fi, d'una llampada d'enteniment ho vaig albirar: tota l'obra literària pedroliana, més de vint-mil pàgines (càlcul del meu germà Xavier, que l'havia entrevistat més d'un cop), sense comptar-ne les nombroses traduccions que féu, i sempre tocant allò que no sona als censors, als defensors del sistema establert i als eterns manaires auto-reproduïts, perquè també quan escrivia era un torracollons que ara hi posava un polsim de religió, i més tard unes llavors d'erotisme, després un ramell de sociologia, i encara per enllestir-ho uns branquillons de lliure pensament, doncs deia, tot l'embalum de la seua universal i catalana obra i l'ample ventall de gèneres que conreà i, fins i tot, els que s'inventà, més la seua pròpia vida, el seu capteniment, el seu exemple de combat i de fidelitat al país, tot plegat ho posà al servei, i ho va fer, per contribuir a assolir un únic objectiu: la fi de la tirania i la recuperació de les catalanes llibertats arrabassades, és a dir, la Independència de Catalunya.

Els quins no ho vegin així —o tot veient-ho, en reneguin o ho emmascarin— no han entès ni mai no l'entendran en Pedrolo el qual, per acabar, em pren la veu un darrer cop:

«I aclarim més: *si molt convé*. Convé a qui? Potser al mateix autor, potser als qui s'ocupen de la producció literària, potser a la societat en el seu conjunt. No se sap mai, però, quan aquest *si convé* convé de veres. **És amb l'esperança que no convingui en cap moment que hom escriu.**»

Enric Borràs, editor

enricborras@mesvilaweb.com

<http://blocs.mesvilaweb.com/enricborras>